

Гавлічек-Боровський як ідеолог чеського національного руху

К.Гавлічек-Боровський – відомий чеський політичний діяч, поет, публіцист, один з основоположників чеської журналістики. У своїх працях він сформулював ідею австрославізму, відстоював принципи національної рівності народів Австрійської імперії, був прихильником проведення конституційних реформ

Ключові слова: Чехія, Австрія, імперія, культура, етнос, нація, патріотизм, свідомість.

Актуальність нашого дослідження обумовлюється низкою обставин. Насамперед К.Гавлічек-Боровський – одна з центральних фігур в історії Чехії ХІХ століття. Він був ідеологом чеського національного відродження. Під його керівництвом і за його безпосередньої участі були розвинуті теоретичні основи чеського національного руху. Вивчення ідеологічної спадщини, політичних методів боротьби таких харизматичних особистостей, як К.Гавлічек-Боровський, становить не тільки науковий інтерес, а також слугує прикладом суспільно-політичної практики для сучасних політиків. Об'єктом дослідження став національний чеський рух, який реалізовувався на тлі загальної європейської національно-культурної модернізації, предметом дослідження у роботі є ідеологічна суспільно-політична діяльність К.Гавлічека-Боровського напередодні «Весни народів» .

Метою і завданням дослідження є необхідність відтворення суспільно-політичної діяльності К.Гавлічека-Боровського як видатного чеського націонал патріота. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступне завдання: розглянути внесок К.Гавлічека-Боровського у процес модернізації чеської національної ідеології, визначити його ставлення до ідеології слов'янської спільності.

Дослідження нашої теми передбачає використання наступних методів. Конкретно-історичний метод зумовлює висвітлення діяльності К.Гавлічека-Боровського на фоні історико-політичних подій, що мали місце в Австрійській

імперії. Біографічний метод передбачає розгляд конкретних аспектів і етапів життя чеського політичного діяча, його наукової та творчої біографії. Метод історичної реконструкції на основі накопиченого матеріалу, а також особливостей розвитку епохи дозволяє здійснити реконструкцію еволюціонування поглядів помітної історичної постаті К.Гавлічека-Боровського.

У дореволюційній Росії проблема модернізації чеської національної ідеології завжди знаходилася у центрі уваги цілої низки дослідників. Така прискіплива увага з боку наукової еліти до слов'янської проблематики пояснюється не тільки науковим інтересом, але й політичними обставинами: динамічним розвитком європейської політики, геополітичними інтересами Російської імперії, етнокультурною та цивілізаційною близькістю слов'янства. Загалом в російській славистиці XIX ст. оцінка чеського національного руху переважно була слов'янофільською, а ідеологія національних слов'янських рухів трактувалася крізь призму панславізму[1;2;4;5;8;9;10].

Радянські історики підійшли до розгляду проблеми чеського національного руху, виходячи з методології формаційності суспільно-економічних процесів в історії. У радянські часи світ побачили праці таких відомих радянських славістів: О.Мильнікова, В.Фрейдзона, І.Лещиловської, Н.Пашаєвої, В.Д'якова, І.Удальцова, І.Міллера, Т.Ісламова Л.Лаптевої та багатьох ін.

Проблема слов'янського національного відродження знайшла своє відображення у сучасній українській історіографії. У вивчення та популяризацію славистичної тематики зробили внесок такі славісти, як В.Чорній, Л.Зашкільняк, М.Кріль, М.Крикун. У методологічному плані сучасна славистика зорієнтована на застосування методу комплексного аналізу історії слов'ян у контексті цивілізаційного розвитку. Цей підхід був запропонований відомим українським вченим-істориком Ю.Павленком. Згідно з ним, при розгляді світової історії доцільно притримуватися триєдності принципів стадіальності (формаційності), полілінійності та цивілізаційної унікальності

аналізу історичного процесу, що забезпечує «нове бачення соціокультурного руху людства, створює основу для розуміння внутрішньої єдності його економічного, соціального, політичного, культурного, релігійно-морального та інших аспектів»[7]. Такий метод дослідження видається найбільш раціональним і у вивченні унікального соціокультурного типу чеської етностпільноти та діяльності чеських національних діячів передреволюційного періоду.

К.Гавлічек-Боровський належав до нового покоління чеської національної інтелігенції, яка за своїм характером вже не була романтичною частиною суспільства, а усвідомлювала свій статус етнічного лідера. Представники цього покоління були виховані на гердеровській ідеології романтичного сприйняття власної етнічності. Вони критично ставилися до ідеї всеслов'янства, шукали шляхи досягнення компромісу із офіційною владою та наполягали на необхідності діалогу із ліберальною шляхтою. До представників цього національно-ліберального крила політиків входив і К.Гавлічек-Боровський. Ще на початку своєї публічної діяльності він зблизився з Юнгманом і П.-Й.Шафариком, а колларовська «Донька Слави»[23] у молодого чеського патріота, як сам він писав, надихнула ідеями єдності та запалила прагненням до якоїсь дружби і братерства з усіма слов'янськими народами»[18,s.34]. На етапі становлення своєї політичної кар'єри він концептуально наближався до культурного панславізму, хоча з інтересом сприйняв ідею русофільства. У 1843 році Гавлічек-Боровський здійснює подорож до Росії, де певний час працює у якості вихователя дітей в родині московського слов'янофіла професора С.П.Шевирьова[11,c.238]. У його перших романтичних оціночних судженнях містилося захоплення «варварською Росією», яка, на думку К.Гавлічека-Боровського, може слугувати прикладом у деяких аспектах навіть для «освіченої Європи»[20,s.135]. Але буденна політична практика російського деспотизму та світоглядна філософія експансизму російських слов'янофілів розвіяли колларовські ілюзії відносно слов'янської єдності, з якими К.Гавлічек-Боровський приїхав до Росії. Вже через пів року його оцінка Російської

суспільно-політичної дійсності стає відверто негативною та містить переконання у неможливості реалізації практики інтеграції слов'янства із царською Росією з причини соціально-політичних, економічних, культурних відмінностей та «значної апатії, відсталості, дурості»[10,с.12-13], що панували у Східній імперії.

Безумовно, такі висловлювання К.Гавлічека-Боровського – це відверто не прихована оцінка російської суспільно-політичної дійсності. На цьому етапі своєї діяльності К.Гавлічек-Боровський ще далекий від намагання поєднати російську політичну дійсність з ідеологією панславізму, яка могла б стати засобом для просування геополітичних інтересів Східної імперії на території Центральної і Південно-Східної Європи. Хоча саме у цей період європейської історії, в умовах зростаючої міждержавної конкуренції, почуття страху європейської еліти перед можливістю поширення ідеології панславізму вже проникало у середовище нового покоління політиків. Наприклад, Ф.Енгельс у статті «Боротьба в Угорщині» озвучує таку думку: «Безпосередньою метою панславізму є створення слов'янської держави під пануванням Росії від Рудних і Карпатських гір до Чорного, Егейського та Адріатичного морів ... Панславістська єдність – це або чиста фантазія, або – російський батіг»[13,с.181-182].

Сам К.Гавлічек-Боровський у цей час, розчарований внутрішньою політикою царського режиму, остаточно переконується у неорганічності ідеології царофільського панславізму для середовища західних слов'ян. З часом він зізнається: «Російські морози та інші російські принади загасили в мені останню іскру всеслов'янської любові»[18,с.32]. З цього часу, чеський національний діяч виступає як критик ідеї слов'янського політичного об'єднання та противник теорії всеслов'янства.

Парадигмально К.Гавлічек-Боровський остаточно зупиняє свій філософський вибір на тезі про необхідність для західних слов'ян інтродукуватися до Західного соціокультурного типу, тому що «слов'яни ... вже не являють собою один народ .... а є скоріше географічним та науковим

поняттями»[22,s.32]. Політичною підставою для формування такого переконання стали ліберальні поступки у внутрішній національній політиці офіційного Відня. Наприклад, імперський канцлер Меттерніх вважав західних слов'ян народом, який найбільш лояльно ставиться до монархії Габсбургів. Меттерніх свідомо не перешкоджає контрольованій культурно-освітній діяльності чехів і разом з міністром – Ф.Коловрат-Лібштейнським санкціонує створення таких слов'янських освітніх центрів, як Чеський музей та Матиця чеська. Такі ліберальні жести австрійського уряду сприяли формуванню конформістської моделі співіснування слов'янських народів поряд з титульною імперською нацією. Це стало підставою для Гавлічека висловити судження про австрійську державу як про «найкращого гаранта збереження нашої та іллірійської національності»[22,s.57].

Ідеологія К.Гавлічука-Боровського базувалися на ліберальних принципах австрославізму та критичному ставленні до панславістичної ідеології з її концептуальним положенням про універсалізм слов'янської російської монархії. Свої концептуальні положення ідеології національного руху чеський національний діяч озвучив у цілій низці публіцистичних праць, які по праву можна вважати політичними[16-21]. Він критично ставиться до абсолютизму і бюрократизму, сприяє національній культурно-освітній модернізації, справедливо вважаючи її фактором збереження чеського народу в умовах тиску на середовище західних слов'ян з боку потужної німецької культури. Невипадково, випускаючи чеськомовну газету «Народні новини» К.Гавлічек-Боровський змушений був констатувати, що переважна більшість чехів «... не розуміє ... і не має слів для позначення більш складних речей ...», а тому віддає перевагу німецькій періодиці, що безумовно ускладнює інформаційний зв'язок з етнічним середовищем[16,s.67].

У плані особистого визнання філософії «славізму» як можливої концептуальної складової для програми національного руху К.Гавлічек-Боровський, поряд з багатьма представниками чеського лібералізму, максимально дистанціюється від панідеології. Він – апологет практики

подальшого політичного конструювання союзу, що історично склався між австрійською державою та слов'янством. Саме у цьому він вбачає політичну перспективу для розвитку чеського народу: «ми все ж не повинні забувати, що не тільки мова, але й звичаї, релігія, уряд, освіта, взаємні симпатії тощо – все це разом і створює нашу національність»[3]. При цьому К.Гавлічек-Боровський дотримується концепції «чехословацького» політичного розвитку чехів і словаків в рамках Австрійської федерації. Чехам він відводив функцію політичного локомотива у загальному слов'янському русі на теренах Австрійської імперії. До того ж, виходячи з твердження про «високу організованість чеського народу», надає останнім право виступати від імені єдиного «чехословацького племені». Його ідіома всеслов'янського політичного інтересу поширюється суто на теллурократичне поле Австрійської імперії та, відповідно, виключає із процесу соціально-політичної модернізації східних слов'ян. Наприклад, у 1844 р. в одному з своїх листів він пише: «... з поляками і росіянами не хочу мати нічого; я намагаюсь довести, що росіяни ... і поляки не є нашими братами, хоча так ми їх називаємо ... вони навіть більші вороги і ще більш небезпечні для нашої народності, ніж мадяри і німці»[10,с.13]. Пізніше, у 1848 році К.Гавлічек-Боровський у статті «Захист слов'янських федералістів» остаточно сформулює своє особисте ставлення до панславізму як до негативної культурно-політичної течії, що мала певні прояви у загальнонаціональній ідеології слов'ян Австрійської імперії. Він зводить філософію всеслов'янства суто до «російського панславізму, а тому: ми всі повинні його зупинити ... , безумовно наше майбутнє пов'язане із людьми, які підтримують австрійський уряд, а наш уряд є ворогом російського панславізму ...» [17,с.201].

Актуалізація слов'янського питання в Австрійській імперії у передреволюційне десятиріччя, підсилена увага до нього з боку західної суспільно-політичної еліти демонстрували не тільки неоднозначність у ставленні до національної слов'янської ідеології в австрійському суспільстві, ай підкреслювало наявність міждержавної конкуренції та антиросійського рефрену у політичному соціумі Австрійської імперії при розгляді слов'янської

проблеми. Російська наукова еліта погляди К.Гавлічека-Боровського вважала політично упередженими по відношенню до слов'янського руху та Російської імперії з її логічним статусом держави-лідера слов'янського світу. Наприклад, О.М.Піпін, надаючи оцінку існуючій практиці критичного ставлення до ідеології всеслов'янства, писав: «Панславистична небезпека» – це тільки політична хитрість, за якою просто ховається вороже ставлення до Росії. Що Росію «не люблять» в Європі – це відомо»[8,с.73]. Підтримуючи думку Піпіна відносно наявності певної гіпертрофації австрійським політичним соціумом впливу панідеології на формування ціннісних політичних орієнтирів слов'янського національного руху, хотілося б зауважити, що критичне ставлення до панідеології у К.Гавлічека-Боровського напередодні революції 1848 року мало вагомі підстави. Підтвердженням обґрунтованості позиції К.Гавлічека-Боровського може стати документ, виявлений російською славісткою М.Досталь у відділі письмових джерел Державного історичного музею Російської Федерації. Документ являє собою лист російського міністра народної освіти С.С.Уварова на ім'я міністра іноземних справ графа Карла Роберта фон Нессельроде. У записці міністр закликає канцлера звернути увагу на слов'ян і констатує, що «... Іноземні кабінети намагаються підірвати рештки нашого впливу на наших одновірців, мають за мету денационалізувати слов'янське населення: вони змовилися позбавити його релігійної віри і віри в нас. Цей засіб ефективний і не новий; зі всією характерною для себе обачністю Австрія здавна його використовує». Далі С.С.Уваров пише про необхідність допомагати встановленню контактів із слов'янами, і у тим самим сприяти створенню позитивного іміджу Росії. Загальний висновок високого імперського чиновника є далеким від культурно-освітніх завдань уваровського міністерства і носить скоріше політичний, ніж етнокультурний, підтекст: «європейській політиці вигідно тримати нас у бездіяльності в зазначеній сфері, у той час, як сама ця політика не дримає і відкрито маневрує, щоб повністю витіснити нас звідти»[15,с.73-74]. Таким чином, побоювання чеських і словацьких національних діячів відносно наявності панмотивів у практичних появах

російської зовнішньої політики в деякій мірі можна вважати обґрунтованими. Російська імперія на слов'янському геополітичному полі намагалася підтримувати свій всеслов'янський статус, що безперечно давало підстави для політичної полеміки не тільки австрофілам, але й ліберальним та консервативним ідеологам австрославізму.

Під впливом внутрішніх та зовнішньополітичних обставин К.Гавлічек-Боровський пише та публікує у 1846 році на сторінках газети «Празькі новини» статтю «Слов'янин і чех». В ній він як романтичний ідеолог раннього чеського націоналізму негативно пише не тільки про ідеологію панславізму, а також критично висловлюється відносно космополітизму, вважає його не просто хибним світоглядом епохи Просвітництва, а практичною ідеологією, що призводить до знищення народів та створює загрозу для існування цілісності Австрійської імперії. К.Гавлічек-Боровський пише: «не варто порядній людині бути космополітом ... смішно було б зізнатися в індоєвропейському патріотизмі і складати про нього захоплені вірші ... зрозуміло, хибним є і патріотизм всеслов'янський. Якщо хтось і висловиться, що, можливо, між слов'янськими народами не така значна різниця, як між романськими і німецькими, то це слід заперечувати»[3]. Наведений вислів К.Гавлічка-Боровського ще раз підкреслив його критичне ставлення до ідеології ранніх національних будителів з їхньою тезою про всеслов'янство та слов'янську єдність. У другій чверті ХІХ ст. нове покоління ідеологів соціополітичної модернізації все більше спиралося на принципи націоналізму, і ідеологія західного слов'янства у цьому політичному процесі не була винятком. Тому цілком логічно, що відповідно до рамок існуючої світоглядної системи ліберальний чеський ідеолог К.Гавлічек-Боровський наднаціональний космополітизм епохи Просвітництва розцінює як глобальний план захоплення світу, за яким стоїть бажання знищити імперську систему. К.Гавлічек-Боровський – реформатор національної чеської ідеології. Ідеологію раннього австрославізму він модернізує і пристосовує до вимог нової суспільно-політичної ситуації, що склалася в Австрійській імперії. Широку романтичну ідею всеслов'янства К.Гавлічек-Боровський звужує до її

конкретного культурного аспекту. Він дотримується тези про «наявність значної схожості мов у слов'янських народів ... тому слов'янам необхідно цим скористатися та постійно отримувати для себе досвід з їх літератур та мов»[22,s.56].

Безпосередньо в ідеологічній системі К.Гавлічека-Боровського місце лідера у слов'янському русі посіли чехи. Таке програмне бачення політичних завдань для чеського національного руху, відповідало програмі чеських австрославів, особливо у частині підтримки практики створення єдиного чехословацького племені, що безумовно заперечувала штуровську ідею самостійності словацького народу. До того ж, словак Л.Штур критично ставився до закликів чеського політика розширити практику зближення чеського і словацького національних рухів із суспільно-політичним рухом інших південних слов'ян[14,s.75-79]. К.Гавлічек-Боровський – політичний опонент ідеології «слов'янської спільності» в її східній інтерпретації. Він відверто констатує: «слов'яни, тобто росіяни, поляки, чехи ... не являють собою єдиний народ»[20,s.57]. Молодий чеський політик скоріше ідеолог середньоєвропейського панславізму. В основі теоретичного фундаменту цього еkleктичного, ідеологічного явища лежить концепція євроавстрійської інтеграції слов'ян. Остання стала логічним продовженням політичної і суспільної теорії слов'янського ліберального австрославізму. Невипадково, що К.Гавлічек-Боровський у революційний рік, в умовах загального революційного і національного піднесення, вірнопіддано буде констатувати: «Австрійська монархія об'єднала разом значну кількість слов'ян, і ми повинні триматися цього союзу»[6,c.11]. Тому як ліберальний євроавстрійській ідеолог в національному чеському русі К.Гавлічек-Боровський принципово відмежовується від політичного панславізму, він навіть підкреслено твердить, що «ім'я слов'янин є і завжди має залишатися лише географічним і науковим поняттям, але аж ніяк не символом духовної симпатії»[3].

Протиріччя між національною ідеологією західного слов'янського руху та панславістичною ідеологією, наявність нервозності з цього приводу в австро-

російських відносинах стають особливо помітними у революційний 1848 рік. Показовими з цього приводу є два документа. Один – від російського міністра С.С.Уварова, другий – від чеського національно-ліберального ідеолога австрославізму К.Гавлічека-Боровського. Офіційну позицію Росії щодо проблеми ставлення до слов'янських національних рухів на початковому етапі революції 1848 року найкраще прокоментувати, навівши уривок з доповіді міністра народної освіти С.С.Уварова імператору Миколі I. С.С.Уваров доповідав імператору: «... крім необхідності охороняти нашу літературу від Західної Європи, з іншого боку відкрилася проблема, яка з причини того, що вона близька і сучасна для нас, на перший погляд здається зовсім безпечною. Зарубіжні слов'янські письменники обрали собі ідею слов'янства гаслом для небезпечних мрій. Вітчизняні письменники, захоплені почуттям народності, не змогли не взяти участі у розробці питань, які тісно пов'язані з проблемою буття нашого народу. Здавалося, що може бути більш безпечним, ніж народна пісня, повісті, заклики до одноплемінників щодо підтримки та вдосконалення слов'янської мови і літератури? А між тим і під літературними зображеннями старовини та під слов'янськими переказами приховувалися іноді хибні наміри»[12,с.74]. Таким чином, міністр відверто стурбований процесом радикалізації слов'янських національних рухів. Офіційна позиція Росії лежала у площині безкомпромісного ставлення до західного лібералізму, навіть незважаючи на наявність тенденції до розширення практики культурної слов'янської спільності.

Відсутність інтересу до створення консолідованої загальнослов'янської позиції демонструє у цей же час К.Гавлічек-Боровський. Він ставить під сумнів доцільність існування подальшого міждержавного діалогу і в тому числі існуючої практики міжкультурного взаємообміну. Наукові академічні подорожі росіян він розглядає скоріше як прояв російської прихованої експансії. К.Гавлічек-Боровський констатує: «Російська дипломатія, хоча і належить до європейської, але є підступною, і завжди вправніше користується ситуаціями, ніж її суперники у всій Європі ... разом з тим ми побоюємося, що

нашим дипломатам (мається на увазі дипкорпус Австрії – автор), можливо, необхідно обережніше ставитись до порад від російської дипломатії, тому що всі російські поради завжди позитивні для Росії, але не завжди для тих, хто ними користується»[17,s.202-203].

К.Гавлічек-Боровський як національний ідеолог далекий від прихильного ставлення до ідеї всеслов'янського політичного об'єднання. Поступово він все більше дистанціюється від панславізму та асоціює цю ідеологію із практичними проявами зовнішньої політики царської Росії. К.Гавлічек-Боровський – апологет проведення соціально-політичних реформ в Австрійській імперії на основі федералізації існуючої монархії, як засобу розв'язання національного питання. Фактично напередодні революції 1848 року чеськими діячами була сформульована ілюзорна парадигма національної і політичної боротьби, змістом якої стала ідея можливої трансформації австрійської абсолютистської монархії у слов'янську державу на засадах її федералізації. На думку національних діячів західного слов'янства федералізація імперії дозволила б не тільки зберегти монархічну форму правління, але й трансформувати її у буржуазно-конституційну монархію.

Список використаних джерел

1. Будилович А.С. Ян Коллар и западное славянофильство / А.С. Будилович // Славянское обозрение. – 1894. – С.1-14
2. Всероссийская этнографическая выставка и Славянский Съезд в май 1867 года. – М., [Др.:] Унив. Типогр., 1867. – 473с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://books.google.ru/books>.
3. Гавличек-Боровский К. Славянин и чех / К.Гавличек-Боровский // Хрестоматия по истории южных и западных славян. по истории южных и западных славян / Отв. ред. В.Г.Карасев. – Минск.: Университетское, 1989. – Т. 2. – 295 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// window.edu.ru resource/ 252/ 42252](http://window.edu.ru/resource/252/42252)

4. Гильфердинг А.Ф. Западные славяне / А.Ф. Гильфердинг // Русская беседа. – 1858. – Т. IV. – Кн. 19. – С.1-65.
5. Гильфердинг А.Ф. Венгрия и славяне / А.Ф.Гильфердинг. Статьи по современным славянским вопросам. – СПб., 1868. – С.113-152.
6. Лаптева Л.П. Идея славянской взаимности и славянские съезды XIX в. / Л.П.Лаптева // Славянские съезды XIX-XX вв. Редактор Е.П.Аксенова. – М.:РАН, 1994. – С.51-29
7. Павленко Ю. Три підходи до розуміння світового історичного процесу / Ю.Павленко // Політична думка. – 1997. – № 1. – С.148-165.
8. Пыпин А.Н. Панславизм в прошлом и настоящем / А.Н.Пыпин. – Колос, 1913. –189 с.
9. Пыпин А.Н., Спасович В.Д. Обзор истории славянских литератур / А.Н.Пыпин, В.Д.Спасович. – С.-Пб.: Изд. О.Д. Бакста, 1865. – 530 с.
10. Селищев А.М. Взгляды Карла Гавличка на Россию: к истории славянских взаимоотношений в половине XIX. / А.М.Селищев. – Казань: Изд. М.А.Голубева, 1913. – 100 с.
11. Троянский А. Карл Гавличек-Боровский. (Narodni Listy) / А.Троянский // Русский Вестник. – Т.34. – 1861. – Июль. – С.235-264.
12. Уваров С.С. «О цензуре». Доклад датируемый 24 августа 1848 г.: Доклады министра народного просвещения С.С. Уварова императору Николаю I / С.С.Уваров // Река времен. – М., 1995. – Вып. 1. – С. 72–78.
13. Энгельс Ф. Борьба в Венгрии / Ф.Энгельс // Маркс К., Энгельс Ф. – Собр. соч. – Т. VI. – С. 181-182.
14. Brtáň R. Štúrov neznámy list o kmeňovitosti / R.Brtáň // Slovenské pohľady. – Bratislava,1969. – Č.3. – S.75–79.
15. Dostálová M. «Slovanská otázka» v názoroch S.S. Uvarova / M.Dostálová // Slovanské štúdie. – Bratislava. – 1993. – Sv.1–2. – S. 67-78.
16. Havlíček-Borovský, Karel. Politické spisy / Karel Havlíček-Borovský / K vydání upravil Dr. Zdeněk Václav Tobolka. – Praha: J.Laichter, 1849. – S.66-73. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://books.google.ru/books>.

17. Havlíček-Borovský, Karel. Obrana slovanských federalistů (№8. Listopadu 1848.) / Karel Havlíček-Borovský / Duch Národních novin, spis obsahující úvodní články z Národních Novin roků 1848, 1849, 1850, sepsaných od K.Havlíček-Borovsko, redaktora těchto novin. – Hořa Kutna, 1851. – S.199-208. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://books.google.ru/books>.
18. Havlíček-Borovský, Karel. Politik a novinář: (Výbor z díla) / Karel Havlíček-Borovský / Státní nakladatelství politické literatury. Odpovědný redaktor Václav Kubín. – Praha, 1956. – 557 s.
19. Havlíček-Borovský, Karel. Duch Národních novin / Karel Havlíček-Borovský / Výbor připrav. J. Belie a J. Skalicka. – Praha: Odeon, 1971. – T 2. – 260 s.
20. Havlíček-Borovský K. Díl III, – Praha, 1986, – 484 s.
21. Havlíček-Borovský, Karel. Stokrát plivni do moře. / Karel Havlíček-Borovský. – Praha, Československý spisovatel, 1990. – 320 s.
22. Hoch Karel. Čechy na prahu moderního hospodářství / Karel Hoch. – Praha: A.Neubert, 1936. – 296 s.
23. Kollár Ján. Slawy dcera: we trech zpevjch / Ján Kollár. – W Budjně, 1824. – 150 s. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://books.google.ru/books>.

Бевзюк Е.В. Гавличек-Боровский как идеолог чешского национального движения

К.Гавличек-Боровский – известный чешский политический деятель, поэт, публицист; один из основоположников чешской журналистики. В своих трудах он сформулировал идею австрославизма, отстаивал принципы национального равенства народов Австрийской империи, был сторонником конституционных реформ.

Ключевые слова: Чехия, Австрия, империя, культура, этнос, нация, патриотизм, сознание.

Bevzyuk E. Havlíček Borovský as the ideologist of the Czech national movement.

The research is devoted to the activities of a well-known Czech national activist and journalist K.Havlíček-Borovský. In his works he formulated the idea of

Austrian Slavism, maintained the principles of equality of nations within the Austrian empire, supported the necessity of holding constitutional reforms.

Keywords: the Czech Republic, Austria, empire, culture, ethnos, nation, patriotism, consciousness.